**ABU ALI IBN SINO NOMIDAGI BUXORO DAVLAT TIBBIYOT INSTITITUTI**

# KIMYO VA TIBBIYOT:

## NAZARIYADAN AMALIYOTGACHA

XALQARO ISHTIROK BILAN RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY

# KONFERENSIYA

Buxoro, 7-8 oktyabr 2022 yil

**BUXORO – 2022**
**«DURDONA» NASHRIYOTI**

**УЎК:637(a3) 934(71)**
**КБК: 2ya.81.41.52**

“Kimyo va tibbiyot: nazariyadan amaliyotgacha” Xalqaro ishtirok bilan respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallar to’plami./ L.N. Niyazovning umumiy tahriri ostida; «DURDONA» nashriyoti, 2022. - 208 bet.

## TASHKILIY QO’MITASI

Sh.J.Teshayev, t.f.d (BuxDTI) – rais
G.R.Raxmanberdiyev, k.f.d. (TKTI) – hamrais
L.N.Niyazov, PhD (BuxDTI) – rais o’rinbosari
Sh.A.Kadirova, k.f.d. (O‘zMU) – rais o‘rinbosari
S.S.Negmatov, akademik (“Fan va taraqqiyot” DUK)
A.T.Djalilov, akademik (TKTITI)
B.S.Zakirov, k.f.d. (O‘zR FA UNKI)
Sh.I.Salixov (O‘zR FA BKI)
N.R.Barakayev, t.f.d. (BuxMTI)
A.K.Brel, k.f.d. (Volgograd DTU, Rossiya)
G.S.Mal, t.f.d. (Kursk DTU, Rossiya)
I.V.Chernix, b.f.n. (Ryazan DTU, Rossiya)
Y.Tutar, PhD (Sog’liq bilimlari universiteti, Turkiya)
R.Dutt, PhD (GD Goenka universiteti, Hindiston)
U.Englert, DSc (RWTH Aachen universiteti, Germaniya)
H.Mouhib, DSc (Vrije Amsterdam universiteti, Niderlandiya)
B.Sh.Kedelbayev, t.f.d. (M.Auezov nomidagi JQU, Qozog’iston)
R.A.Tashkarayev, t.f.d. (A.Quatbekov nomidagi XDU, Qozog’iston)
A.H.Nazefah, PhD (USIM, Malayziya)
Z.A.Smanova, k.f.d. (O‘zMU)
G.A.Ixtiyarova, k.f.d. (TDTU)
D.Q.Xolmuradova, DSc (SamDTU)
J.X.Tursunov, PhD (TTA)
A.T.Sharipov, farm.f.d. (TFI)
V.N.Axmedov, t.f.n. (BuxMTI)
Ch.K.Xayrullayev, t.f.n. (BuxDTI)
M.M.Amonova, PhD (BuxDTI)
Sh.B.Raxmatov, PhD (BuxDTI)

Ushbu to'plamda "kimyo va tibbiyot: nazariyadan amaliyotgacha" mavzusidagi xalqaro ishtirok bilan Respublika ilmiy-amaliy anjumanining maqolalar matnlari o'rin olgan. To'plamda Respublikamiz va chet elning yetuk olimlari va yosh ilmiy xodimlarining tibbiy oliy o'quv yurtlarida amalga oshirilishi kerak bo'lgan dolzarb muammolar hamda bu muammolar echimlari haqidagi ilmiy izlanish natijalari keltirilgan.

Ilmiy konferensiya materiallari oliy ta’lim muassasalari professor-o‘qituvchilari, ilmiy izlanuvchilari, doktorant, magistrant va talabalari uchun mo‘ljallangan.

Barcha materiallar mualliflik nashrida chop etilgan.

**ISBN: 978-9943-8630-7-1** **© “DURDONA” NASHRIYOTI, 2022**

β-DIKARBONIL BIRIKMALAR VA BIRLAMCHI AMINLAR ASOSIDA BIOFAOL BIRIKMALAR SINTEZI Z.O. Qilichev, A.B. Yusupov, D.B. Tuxtayev.....123
PHYTOCHEMICAL STUDY OF SEVERAL PLANTS OF THE FABACEAE FAMILY Larina V.V., Krol O.V., Chupakhin E.G., Babich O.O. .....124
ИЗУЧЕНИЕ ВЛИЯНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЯ И МИКРОБИОУДОБРЕНИЯ НА РЕЖИМ ПИТАНИЯ ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ Махмудов Ж.У., Ташкараев Р.А., Махатова А.И., Орманова А.Б. .....126
TARAXACUM OFFICINALE O'SIMLIGI ILDIZINING SIFAT NATIJALARI TAHLILI [1]Axmedova Z.Q. [2]I.R. Asqarov., [2]Sh.M. Qirg'izov. .....129
ГЕННО-ИНЖЕНЕРНОЕ РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ГЕПАТИТА В. Қуатбекова Р.А., Батиров Б.М., Махатова А.И., Мейманбаева С.С., .....131
OBTAINING O-CARBOXYMETHYL CHITOSAN APIS MELLIFERA AND INVESTIGATED MOLECULAR STRUCTURE G.A. Ikhtiyarova, F.Kurbanova , M.Haydarova .....134
ТИОМОЧЕВИНА АСОСИДАГИ ИНГИБИТОРЛАРНИНГ ХОССАЛАРИ Бешимов Ислом, Темиров Алишер, Ахмедов Вохид .....136
НЕФТЬ ВА ГАЗ САНОАТИДА ТИОМОЧЕВИНА АСОСИДАГИ ИНГИБИТОР ИНГИБИРЛАШ ҲУСУСИЯТЛАРИ ТАДҚИҚИ Қудратов Остон, Темиров Алишер, Ахмедов Вохид .....139
SYNTHESIS AND USE OF CORROSION INHIBITORS ON THE BASIS OF DIATOMIC PHENOLS IN THE OIL AND GAS INDUSTRY Olimov B.B., Rakhmatov Sherzod.....141
ПОЛУЧЕНИЕ БИОПОЛИМЕРНЫХ ПЛЁНОК И ВОЛОКОН ИЗ ХИТОЗАНА APIS MELLIFERA, ЕГО ПРОИЗВОДНЫХ ИХ ПРИМЕНЕНИЕ Ихтиярова Г.А., Хайдарова Х., Турсунов Ш.....144
ВИНИЛ ЭФИРЛАРИНИ НЕФТНИ ПАРЧАЛОВЧИ МИКРООРГАНИЗМЛАРГА ҚАРШИ БИОЛОГИК ФАОЛЛИГИ Парманов А.Б.[1], Нурманов С.Э.[1], Мавлоний М.И.[2], Махкамов С.[2].....146
4-(4-ГИДРОКСИБЕНЗАМИДО)БУТАН КИСЛОТА СИНТЕЗИ Баҳромов Ҳ.Қ., Ниязов Л.Н. , Ҳидоятова А.А……149
4-(4-ГИДРОКСИБЕНЗАМИДО)БУТАН КИСЛОТАНИНГ PASSONLINE ДАСТУРИ ЁРДАМИДА ПОТЕНЦИАЛ АКТИВЛИГИНИ ҲИСОБЛАБ ТОПИШ_ Баҳромов Ҳ.Қ., Ниязов Л.Н., Уроков Ш.Н.…….....….151
4-SHO'BA. TOKSIKOLOGIK KIMYO, KIMYOVIY ANALIZ, SUD EKSPERTIZASIDA KIMYO
СЕКЦИЯ 4. ТОКСИКОЛОГИЧЕСКАЯ ХИМИЯ, ХИМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ, ХИМИЯ В СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЕ
SECTION 4. ТОКСИКОЛОГИЧЕСКАЯ ХИМИЯ, ХИМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ, ХИМИЯ В СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЕ
COST-EFFECTIVE USE OF ANALYTICAL RESOURCES IN CHEMICAL RISK ASSESSMENT: A CASE STUDY IN OCCUPATIONAL HEALTH OF CANCER WARD PHARMACISTS AND NURSES Federico Maria Rubino, Claudio Colosio .....155
ЭНДОГЕННЫЕ ТОКСИКАНТЫ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ Мухамадиев Б. Т., Касымова Н.А. .....158
DETERMINATION OF ETHOPROPAZINE BY DEFERENTIAL SPECTROPHOTOMETRY BASED UPON THE ABSORBANCE OF ITS SULPHOXIDE Boumezgane El Houssaine, Blazheyevskiy Mykola, Kryskiv Oleg, Moroz Valeriy .....159

# TARAXACUM OFFICINALE O'SIMLIGI ILDIZINING SIFAT NATIJALARI TAHLILI

**[1]Axmedova Z.Q. [2]I.R. Asqarov., [2]Sh.M. Qirg'izov.**
[1]Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti,
"Tibbiy va biologik kimyo" kafedrasi
[2]Andijon Davlat Universiteti, Kimyo kafedrasi
E-mail: ziyoda.ahmedova84@mail.ru

**Kirish.** *Taraxacum officinale* o'simligi ildizi tarkibidagi fitokomponentlarni sifat tahlili amalga oshirlidi. Ushbu tahlil jarayonida alkaloidlar, taninlar, saponinlar, flavonoidlar va terpenoidlar, glikozidlar, fenollar turli xil erituvchilarda turli xil natijalarni ko'rsatdi.O'simliklarning shifobaxsh qiymati inson organizmiga aniq fiziologik ta'sir ko'rsatadigan ba'zi kimyoviy moddalardadir. Turli xil fitokimyoviy moddalar surunkali kasalliklardan himoya qilishda yordam beradigan keng ko'lamli faoliyatga ega ekanligi aniqlangan. Masalan, alkaloidlar surunkali kasalliklardan himoya qiladi. Saponinlar giperxolesterolemiya va antibiotik xususiyatlaridan himoya qiladi. Steroidlar va triterpenoidlar analgezik xususiyatlarni ko'rsatadi. Steroid va saponinlar markaziy asab tizimining faoliyati uchun javobgardir [1].

*Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari alkaloidlar, flavonoidlar, taninlar, fenol birikmalari, glikozidlar, terpenoidlar, kumarinlar va saponinlar mavjudligiga oid sifat reaktsiyalari amalga oshirildi(2.2.-jadval). Alkaloidlar uchun sifat reaktsiyalar *Mayer, Dragendorff, Hager va Vagner* tajribalari amalga oshirildi. *Mayer, Dragendorff* va *Vagner* tahlillalari biror-bir erituvchidagi ekstarktda ijobiy natija bermadi. Faqat dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari *Hager* tahlil ijobiy reaktsiya berdi. Bu natijalar o'simlik ildizi tarkibida alkaloidlar mavjud emasligini ko'rsatadi.

1-jadval.

***Taraxacum officinale* o'simligi ildizlari uchun sifat reaktsiyalar**

| | **Sifat reaksiya** | **Erituvchi** | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **$C_6H_{14}$** | **$CH_2Cl_2$** | **$C_2H_5OCO\ C_2H_5$** | **$H_2O$** |
| 1 | Alkaloidlar *Mayer* | - | - | - | - |
| | *Dragendorff* | - | - | - | - |
| | *Hager* | - | + | + | + |
| | *Vagner* | - | - | - | - |
| 2 | Flavonoidlar | - | - | + | + |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 3 | Tanninlar | - | + | + | + |
| 4 | Fenol birikmalari | - | - | - | + |
| 5 | Glikozidlar | + | + | + | + |
| 6 | Terpenoidlar | - | + | + | + |
| 7 | Saponinlar | + | + | + | + |
| 8 | Kumarinlar | - | - | - | + |

*Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari flavonoidlar mavjudligini aniqlash uchun sifat reaktsiyalari amalga oshrildi. Faqat etilatsetat va suvdagi ekstraktlarda flavonoidlar mavjudligi aniqlandi. *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari taninlar mavjudligini aniqlash uchun sifat reaktsiyalari amalga oshrildi. Geksan ekstraktidan boshqa ekstarktlarda taninlar mavjudligi aniqlandi. *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari fenol birikmalari mavjudligini aniqlash uchun sifat reaktsiyalari amalga oshrildi. Barcha ekstraktlarda fenol birikmalari mavjudligi aniqlanmadi. *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari glikozidlar mavjudligini aniqlash uchun sifat reaktsiyalari amalga oshrildi. Barcha ekstraktlarda glikozidlar mavjudligi aniqlandi. *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari terpenoidlar mavjudligini aniqlash uchun sifat reaktsiyalari amalga oshrildi [2]. Dixlormetan, etilatsetat va suv ekstraktlarida terpenoidlar mavjudligi aniqlandi. *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining geksan, dixlormetan, etilatsetat va suvdagi ekstarktlari saponinlar mavjudligini aniqlash uchun sifat reaktsiyalari amalga oshrildi.

Alkaloidlarni *Harborne* usulida miqdoriy aniqlash *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining ekstarktini olish natijasida amalga oshirildi [3]. Tajribada o'simlik miqdori 10 gramm olingan. Ekstraktsiya natijasida 0.226 gramm yig'indi olindi. Tajriba natijasida alkaloidlar miqdorini aniqlashda quyidagicha amalga oshirilgan:

$$2.26\% = \frac{0.226}{10} \cdot 100$$

Flavonoidlarni *Ejikeme* hamda *Bohm* va *Kocipai* usulida miqdoriy aniqlash *Taraxacum officinale* o'simligi ildizining ekstarktini olish natijasida amalga oshirildi. Tajribada o'simlik miqdori 10 grammdan olingan. Ekstraktsiya natijasida 0.0126 gramm yig'indi olindi. Tajriba natijasida flavonoidlar miqdorini aniqlashda quyidagicha amalga oshirilgan:

$$0.126\% = \frac{0.0126}{10} \cdot 100$$

**Xulosalar.**

1. Farg'ona viloyatida o'suvchi *Taraxacum officinale* L.o'simligining sifat analizi bajarildi. ildizida flavonoidlar, taninlar, fenol birikmalari, glikozidlar, terpenoidlar va saponinlar; gulida flavonoidlar, taninlar, fenol birikmalari, glikozidlar, terpenoidlar va saponinlar mavjudligi aniqlandi.

2. *Taraxacum officinale* L. o'simligining miqdoriy analizi amalga oshrildi. *Taraxacum officinale* o'simligi poyasi, ildizi va guli tarkibida alkaloidlar, flavonoidlar va saponinlarning miqdori aniqlandi.

**ADABIYOTLAR**

1. Chung HJ, Noh Y, Kim MS, Jang A, Lee CE, Myung SC. Steroidogenic effects of *Taraxacum officinale* extract on the levels of steroidogenic enzymes in mouse Leydig cells. *Anim Cells Syst* (Seoul).2018;22:407-414.

2.https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Taraxacum_officinale&oldid=1062267612.

3. Choi J, Yoon KD, Kim J. Chemical constituents from *Taraxacum officinale* and their α-glucosidase inhibitory activities. *Bioorg Med Chem Lett*.2018;28:476-481

# ГЕННО-ИНЖЕНЕРНОЕ РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ГЕПАТИТА В

**Қуатбекова Р.А., Батиров Б.М., Махатова А.И., Мейманбаева С.С.,**
Университет дружбы народов имени академика А.Куатбекова,
г.Шымкент, Республика Казахстан,
E-mail: s.meimanbaaeva@mail.ru

Гепатит В признан одним из наиболее важных всемирно распространенных заболеваний среди мирового населения. Помимо высокой степени распространенности вирусного гепатита и стойкости бессимптомного носительства, гепатит В влечет за собой развитие хронической печеночной недостаточности, цирроза и гепатоцеллюлярной карциномы. В связи с этим максимальные усилия современных исследователей направлены на создание подходящей вакцины, способной обеспечить надежный иммунитет против вирусной инфекции.

Благодаря хорошо изученным иммуногенным и протективным свойствам поверхностных белков ВГВ, первая профилактическая вакцина против гепатита В была сделана в 1981 г. в США на основе очищенного, инактивированного HBs-антигена из пула плазмы